

Dr Maksymilian Drozdowicz
Ostravská univerzita v Ostravě
Filozofická fakulta
Katedra romanistiky
ul. Reální 5
701 03 Ostrava, Republika Czeska

Ostrava, dn. 2.6.2015

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko: Maksymilian Drozdowicz

2. Posiadane dyplomy i stopnie

1995 – absolutorium z filozofii na Wydziale Filozoficznym Misyjnego Wyższego Seminarium Duchownego Misjonarzy Werbistów w Nysie

2001 – licencjat z filologii romańskiej o specjalności filologia hiszpańska na Uniwersytecie Wrocławskim

2002 – magister filologii hiszpańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, na podstawie rozprawy pod tytułem *Izolacja Paragwaju i jego literatura końca XX wieku według krytyki*, napisanej pod kierunkiem doktora Zygmunta Wojskiego

2008 – doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, tytuł nadany uchwałą Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie rozprawy pod tytułem *Językowy obraz świata guaraní w polskich przekładach prozy Augusto Roa Bastosa*, napisanej pod kierunkiem dr hab. Wojciecha Solińskiego

3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach naukowych

2002-2010 – wykładowca języka hiszpańskiego w wymiarze ½ etatu w Misyjnym Wyższym Seminarium Duchownym Misjonarzy Klaretynów we Wrocławiu

2003-2007 – doktorant w Instytucie Filologii Polskiej UW

2008 – lektor języka hiszpańskiego w Wyższej Szkole Handlowej we Wrocławiu
od 2008 – asystent, adiunkt (*odborný asystent*) w Katedrze Romanistyki-Sekcja Języka Hiszpańskiego Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie (Republika Czeska)

2008-2010, 2013-2016 – wykładowca w Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu

2011-2013 – adiunkt w IFRom Zakładu Filologii Hiszpańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Cykl monografii:

- *Anarquistas y esclavos. Reminiscencias barrettianas en la literatura paraguaya (1940-1990)* (Anarchiści i niewolnicy. Reminiscencje Barrettiańskie w literaturze paragwajskiej (1940-1990)), Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2013, ISBN 978-80-7464-381-1, 332 s.
- *En busca del Reino de Dios. La dimensión comunitaria de la obra de Ernesto Cardenal* (W poszukiwaniu Królestwa Bożego. Wymiar wspólnotowy twórczości Ernesta Cardenala), Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2015, ISBN 978-80-7464-731-4, 390 s.

Omówienie wskazanego osiągnięcia

Jeśli wziąć pod uwagę opinię José Antonia Portuondo, który twierdzi (podaję za Santiago Daydí-Tolsonem), że literatura hispanoamerykańska, zwłaszcza ta z początków lat 50 dwudziestego wieku, posiada charakter przeważnie instrumentalny, to można też stwierdzić, nie popełniając wielkiego błędu, że kwestie związane z funkcją ideologiczną – zwłaszcza w poezji współczesnej – nadal stanowią główny obiekt refleksji w studiach literackich całego kontynentu Ameryki Południowej. Tu właśnie dostrzegam **bunt jako motyw przewodni** dwóch moich wskazanych monografii, które – choć poruszają tematy wydawałoby się odległe – w rzeczywistości, moim zdaniem, współgrają ze sobą i uzupełniają się, dobrze pokazując drogę mojego rozwoju w dziedzinie literaturoznawstwa latynoamerykańskiego po doktoracie.

Poszukując dalej wspólnego mianownika dla obu rozpraw, zredagowanych w języku hiszpańskim, mogę też wskazać na **obecność idei politycznych i na swoisty projekt ideologiczny w literaturach mniejszych krajów kontynentu, pogrążonych w problemach związanych z istnieniem dyktatury**: czy to generała Alfredo Stroessnera w Paragwaju, czy rodziny Somozów w Nikaragui. Dwie podane wyżej książki ilustrują kwestię literatury społecznie użytecznej, a nawet, co w przypadku Ernesta Cardenala jest bardziej widoczne, zaangażowanej.

W pierwszej publikacji (*Anarquistas y esclavos...*) zastanawiam się nad **trwalością myśli anarchistycznej Rafaela Barretta**, żyjącego na przełomie XIX i XX wieku emigranta hiszpańskiego, eseisty i dziennikarza, który z wyboru stał się Paragwajczykiem i piewcą wolności wśród mas robotniczych Asunción i całego rejonu La Platy. Idea wolności, moim zdaniem, była obecna w literaturze paragwajskiej doby stroessnerowskiej (1954-1989) i stanowiła ideę naczelną tego okresu. W drugiej zaś pozycji (*En busca del Reino de Dios...*) proponuję **analizę twórczości Ernesto Cardenala pod kątem idei wspólnoty**, tak charakterystycznej dla tego nikaraguańskiego pisarza, który świadomie kontestował politykę Somozów w Nikaragui i proponował wprowadzenie do poezji idei ruchu sandinistowskiego. Twórczość Cardenala ilustruje także możliwy w praktyce – a przecież rzadko

dowartościowywany z perspektywy środkowoeuropejskiej – **dialog między marksizmem a chrześcijaństwem**. Poezja Cardenala, rozwijająca twórczo założenia szkoły północnoamerykańskich beatników i Ezry Pounda, dostosowuje się do realiów Nikaragui jako kraju uciśnionego i pragnie być zrozumiała przez masy. Nazwano ją dlatego poezją eksteriorystyczną. W dalszej części dokonam omówienia obu moich monografii, dzieląc moją opinię na dwa bloki.

A.

Książka *Anarquistas y esclavos...* uprzystępnia współczesną literaturę Paragwaju, dokonując analizy i prezentacji **ponad czterdziestu** dzieł dwudziestowiecznej literatury paragwajskiej reprezentujących prozę, poezję, dramat i esej oraz doszukując się w niej śladów myśli Rafaela Barretta (zdaniem niektórych badaczy reprezentanta hiszpańskiego pokolenia 98). Do Barretta odwołuje się wprost wielu pisarzy Paragwaju, cytując nawet jego słowa czy wplatając jego postać do swoich utworów. Uważam, że oprócz samej literatury paragwajskiej – stanowiącej *novum* dla Polaków – postać anarchisty Barretta dodatkowo uatrakcyjnia tę literaturę, już nie poznawaną w kategorii „egzotyczności”, bo tę uważam za perspektywę krzywdzącą.

Temat tej pracy wynika poniekąd z podobieństw obserwowanych przez krytykę w dziełach tak zwanego realizmu krytycznego (czyli “perspektywizmu”) w literaturze paragwajskiej drugiej połowy dwudziestego wieku. Według znawców i krytyków, których obszernie cytuję w mej pracy, znaczący wpływ na pisarzy doby Stroessnera wywarł Rafael Barrett i jego dokumentalno-polemiczna twórczość eseistyczna, spośród której najbardziej znane są dwie kolekcje artykułów: *Lo que son los yerbales* y *El dolor paraguayo*. Barrett, emigrujący do Ameryki po skandalu obyczajowym w Madrycie, na Nowym Kontynencie odnalazł odkrywcze źródło swej nowej doktryny, którą Francisco Corral Cabezudo zwie anarchizmem humanistycznym. Dla mnie, jak i dla czołowych znawców problemu, ideologia Barretta stanowi interesującą kompilację założeń hiszpańskiego pokolenia 98, wzbogaconą o teorie Tolstoja – którego Barrett był gorliwym uczniem – i Nietzschego, a po nawiązaniu przezeń kontaktów z ruchem robotniczym w Buenos Aires i Asunción, nasiąkniętą myślą klasyków anarchizmu: Bakunina, Proudhona, Kropotkina oraz Fouriera.

W anarchizmie Barrettańskim obserwuje się pewną ewolucję z pozycji liberalnych ku bardziej radykalnym, zaś ostatni etap życia tego pisarza – między 1904 a 1910 rokiem, czyli datą jego śmierci – to prawdziwa kwintesencja myśli humanistycznej postulującej potrzebę wolności oraz altruizmu, uważanego zresztą za szczyt założeń klasycznego anarchizmu doktrynalnego. Z elementów z tych teorii Barrett tworzy swoją własną teorię, którą później, moim zdaniem, wykorzystują pisarze paragwajscy. W twórczości pisarzy paragwajskich drugiej połowy dwudziestego wieku obecne są postulaty, o których pisał już Rafael Barrett na początku XX wieku: **krytyka struktur państwa, własności prywatnej, instytucji religijnych (zwłaszcza Kościoła katolickiego) oraz systemu wyzysku uzasadnianego często szczytnymi hasłami gospodarczego rozwoju regionów**. Barrett uznaje za niewolnictwo zasadniczą służbę wojskową, pracę przymusową na plantacjach yerba mate, opisaną zwłaszcza w tomie zatytułowanym *Lo que son los yerbales (paraguayos)*.

W mojej książce odkrywam – jak sądzę, **w sposób nowatorski** – tak znaczącą rolę Rafaela Barretta w literaturze paragwajskiej, podczas gdy niektórzy krytycy wspominają go jako postać drugoplanową, bądź nawet liczne podręczniki literatury latynoamerykańskiej

zupełnie ją pomijają. U Barretta zauważa się zwłaszcza **rys etyczny jego tekstów** oraz brak kompromisów. Prawdziwie romantyczno-bohaterską postawę tego Hiszpana widać zwłaszcza w czasie przesładowań, wygnania w Urugwaju i Argentynie, które było spowodowane wiernością swoim zasadom. Romantyczna stała się jego śmierć w młodym wieku, na gruźlicę, oraz propozycja krytycznej oceny sytuacji kraju w czasie rozkwitu romantyzmu patriotycznego, wzmocnionego przegraną wojną z Brazylią, Argentyną i Urugwajem (1864-1870), gdy do głosu dochodziły zwłaszcza wątki matryrologiczno-milenarystyczne i gdy naród paragwajski próbował budować swoją tożsamość po katastrofie wojennej.

W mojej książce wysuwam twierdzenie, że **ten pisarz hiszpańsko-paragwajski kładzie podwaliny pod literaturę swej przybranej ojczyzny i jest jej prawdziwym założycielem**, ponieważ propnuje realizm w czasie dominacji tendencji sentymentalno-patriotycznych wspieranych nawet przez poszczególne rządy (mam tu na myśli chociażby linię patriotyczną prezydenta Natalicio Gonzáleza). Moim zdaniem, nie ulega wątpliwości, że **krytyczna wizja spod znaku Barretta dominuje w linii interpretacyjnej** takich autorów, jak José María Rivarola Matto, Gabriel Casaccia, Augusto Roa Bastos, Hérib Campos Cervera, Jorge R. Ritter, Renée Ferrer, Lincoln Silva, Carlos Garcete, Ezequiel González Alsina, Josefina Plá, Elvio Romero, Julio Corraera i innych czołowych twórców Pokolenia 1940 i 1950. Wspomniani pisarze wybierają swe ulubione tematy i poddają je analizie krytycznej. Szerokie spektrum ich ulubionych zagadnień to problem emigracji paragwajskiej w Argentynie (Casaccia), ruch partyzancki na prowincji jako model anarchizmu *a la paraguay* (Roa Bastos), kwestia wolności osobistej, wolności w wyborze miłości (Ferrer, Plá), niemoralności kleru (Silva, Roa Bastos), okrucieństwa dyktatury (Casaccia, Roa Bastos, Bareiro Saguier, Garcete), wyzysku i ignorancji na obszarach wiejskich (Barrett, Ritter) i wiele innych aspektów. **Wspólnym mianownikiem dla tych kwestii jest – moim zdaniem – anarchizm i niewolnictwo** w przeróżnych swych postaciach. Nie ma – jak sędzę – lepszego wzorca pisania o tych dwóch bolączkach Republiki Paragwaju, jak właśnie twórczość Rafaela Barretta.

Szczegółowe informacje o tematach poruszanych w książce przynosi spis treści (ponieważ monografia napisana jest w języku hiszpańskim, spis treści został przetłumaczony na język polski):

Przedmowa

Studium wstępne: Anarchiści i społeczeństwo Hispanoameryki

I. RAFAEL BARRETT I JEGO SYTUACJA

1. Rafael Barrett i 'ból paragwajski'
2. Autorzy paragwajscy realizmu denuncjacji
3. Bunt jako temat literacki
 - 3.1. Odpowiedzi paragwajskie
 - 3.2. Anarchiści i rewolucjoniści

II. REALIZM PARAGWAJSKI: "DESTRUAM UT AEDIFICABO"

1. Przeciwno państwu
 - 1.1. Państwo jako problem
 - 1.2. Prawa i urzędnicy
 - 1.3. Niewolnictwo i nędza
 - 1.4. Kwestia kobieca w Paragwaju
 - 1.4.1. Uległe
 - 1.4.2. Wyemancypowane
2. Przeciwno polityce
 - 2.1. Polityka
 - 2.1.1. Głosy paragwajskie
 - 2.1.2. Politycy
 - 2.1.3. Polityka a władza
 - 2.1.4. "Wahadło polityczne"
 - 2.2. Ideologia
 - 2.3. Ucisk jako konsekwencja zideologizowanej polityki
 - 2.3.1. Nieuniknioność przemocy
 - 2.3.2. Ucisk
 - 2.3.3. Bratobójstwo
3. Przeciwno Kościołowi
 - 3.1. Doktryna
 - 3.1.1. Barrett i anarchiści
 - 3.1.2. Pisarze paragwajscy
 - 3.1.3. Synkretyzm
 - 3.1.4. Nowa wiara
 - 3.2. Praktyka
 - 3.2.1. Kościół ludowy
 - 3.2.2. Moralność i etyka
 - 3.2.3. Bogactwo
 - 3.2.4. Zbliżenie do władzy
 - 3.2.5. Rytualizm
 - 3.2.6. Kapłani i wierni
4. Propozycje
 - 4.1. Edukacja
 - 4.1.1. Nauczyciele
 - 4.1.2. Ignorancja
 - 4.1.3. Intelktualiści
 - 4.2. Społeczeństwo solidarne i altruistyczne
 - 4.2.1. Wolność i równość
 - 4.2.2. Solidarni
 - 4.2.3. Altruści

Wnioski

Bibliografia

Indeks nazwisk

Skróty

Resumen

Summary

Resumé

B.

Bohater mojej drugiej monografii, Nikaraguańczyk Ernesto Cardenal, jest obecnie jednym z najlepiej reprezentujących tak zwaną „literaturę ideologiczną” poetów Latynoameryki. Za ideologię wyraźnie obecną w jego twórczości uważam marksizm oraz teizm chrześcijański. W celu przybliżenia takiego opisywania świata i poetyki codzienności, staram się używać kategorii „odzewu” (*resonancia*) dla opisanego techniki ekspresyjnej właściwej poetom zwanym przez Mario Benedettiego *poetas comunicantes*, a określenie to stanowi bardzo interesujące nawiązanie do zleksykalizowanego wyrażenia „naczynia połączone” (*vasos comunicantes*), które w tłumaczeniu na język polski zostaje zatracone. Jak widać z oryginalnego sformułowania hiszpańskiego, poeci tacy jak César Vallejo, Pablo Neruda, Nicolás Guillén, Nicanor Parra, Juan Gelman, Roque Dalton czy wreszcie Ernesto Cardenal nie tylko starają się komunikować, czyli przekazywać treści zrozumiałe, **z jasnym przesłaniem etycznym**, ale – co uwidacznia się zwłaszcza u tego poety nikaraguańskiego – chcą budować **komunię, jedność, wspólnotę idei i czynu**. Poeci z tej grupy postulują otwarcie się na jak najszersze grono czytelników poprzez bezpośredni przekaz pewnej ideologii. Wyraziste ukoronowanie działalności poety *comunicante*, jakim jest Cardenal, odnajdujemy w założonej przez niego i działającej dwanaście lat wspólnocie monastyczno-artystycznej (zwanej także komuną artystyczno-religijną) na archipelagu Solentiname, na Jeziorze Nikaragua.

Rozprawa *En busca del Reino de Dios...*, korzystająca po części z moich własnych doświadczeń związanych z Kościołem katolickim w Ameryce Łacińskiej i z wcześniejszych lektur Thomasa Mertona, rozwija problematykę **związania literatury – zwłaszcza poezji eksteriorystycznej – z ideami teologii wyzwolenia**. Wielu jest znawców tej teologii na kontynencie południowoamerykańskim i także w polskiej hispanistyce (przykład Zofii Marzec) i można też wskazać wielu interpretatorów twórczości Ernesta Cardenala (ostatnio, na gruncie polskim czynią to Ewa Łukaszyk i Nina Pluta). Ja w swej rozprawie postanowiłem rozpatrywać twórczość Cardenala właśnie z **perspektywy literacko-ideologicznej**, o czym wyraźnie mówi już sam tytuł, w drugiej swej części wskazujący na główne interesujące mnie zadanie, jakim jest wykazać silne akcentowanie idei wspólnoty w całej twórczości tego nikaraguańskiego pisarza (bo przecież także autora prozy wspomnieniowej i eseistycznej, oprócz znanej wszystkim poezji odwołującej się do Ezry Pounda). Ksiądz Ernesto, duchowny, pisarz, ideolog Rewolucji Kubańskiej, komunizmu i przewrotu sandinistowskiego, opozycjonista Somozów, jest przecież także znanym krzewicielem dialogu chrześcijańsko-marksistowskiego. Piszę o poecie z Solentiname jako o postaci **niejednoznacznej i niekiedy kontrowersyjnej**, wskazując też wartość poezji tego twórcy dla przemian społecznych w Nikaragui po obaleniu dyktatury Anastasio Somozy.

Za punkt wyjścia przyjmuję, że Ernesto Cardenal jest zakorzeniony w teologii katolickiej, zwłaszcza w jej reformatorskim nurcie (Merton, Sobór Watykański II), w teologii

wyzwolenia (dialog z biskupem Pedro Casaldáliga) i w marksizmie powiązany z chrześcijaństwem (fascynacja Kubą *Che* i Fidela), zaś w perspektywie literackiej ten poeta stale odwołuje się do eksterioryzmu José Coronela Urtecho, do twórczości Pounda, a nawet Nerudy. Z kolei krytycy dostrzegają pewne pokrewieństwo Cardenala z poetyką Nicanora Parry i beatników północnoamerykańskich. Zarówno w teologii Cardenala, jak i w całej teologii wyzwolenia, dominują takie pojęcia jak: wspólnota-komuna, kościelne wspólnoty podstawowe, wyzwolenie, Królestwo Boże i opcja na rzecz ubogich. Wszystkie te kluczowe koncepcje Cardenal uważa za swe własne i włącza je twórczo do swej twórczości. Stąd też wydało mi się niezbędne ich objaśnienie, przynajmniej w zarysie.

Problematyka wspólnoty, kluczowa zarówno dla pisarstwa Cardenala, jak i dla całej teologii wyzwolenia, z jej hasłami opcji na rzecz ubogich, wspólnoty (*koinonía*) i świadectwa dawanego życiem (*ortopraxis*), uwidacznia się dobrze w prezentowanych przeze mnie tekstach tego twórcy, pozostającego pod znacznym wpływem myśli Thomasa Mertona czy Mahatmy Gandhiego. Koncepcja wspólnoty jest jedną z podstawowych dla teologii katolickiej i nikaraguański pisarz często wraca do przeszłości Kościoła z pierwszych wieków, gdy szczególną rolę odgrywała wartość wspólnoty wierzących w obliczu rozlicznych prześladowań młodej grupy uczniów Chrystusa, którym ta wspólnota, spojona wiarą w jeden cel, pozwalała przeżyć. Koncepcja ta ewoluuje u nikaraguańskiego poety, odpowiada jego poszukiwaniom i wyborom życiowym oraz badaniom estetyczno-filozoficznym, wzbogaconym o element biblijny, eklezjalny, społeczny i ideologiczny.

Za **nowatorskie dla polskiego czytelnika** uważam poruszenie w mej drugiej książce następujących sześciu kwestii:

a) Poezja eksteriorystyczna Ernesta Cardenala służy budowaniu wyobrażonej wspólnoty czytelniczej i narodowej poprzez to, że jest w swych założeniach zrozumiała dla każdego, odwołuje się do doświadczenia i buduje ducha jedności, ukazując zarazem zagrożenie ze strony dyktatury Somozy, a z drugiej stawia na krzewienie idei wspólnoty (*communio*), związanej bezpośrednio z komunizmem spod znaku Fidela Castro, Lenina, *Che* Guevary i Mao Tse Tung oraz... Chrystusa, gdy pisarz odwołuje się do znanych zapisów z *Dziejów Apostolskich* ukazujących tendencje eklezjotwórcze pierwszej grupy wyznawców.

b) Tak, jak Paulo Freire stworzył pedagogikę człowieka uciśnionego (*pedagogía del oprimido*), tak poezja eksteriorystyczna Ernesta Cardenala jest poezją człowieka uciśnionego (*poesía del oprimido*). Postulat Freire'a jest realizowany w tym samym celu co założenia Cardenala, choć przy użyciu odmiennych metod. Freire prowadził kursy alfabetyzacji wśród ludności wiejskiej, zaś bracia Ernesto i Fernando Cardenalowie upowszechniali kursy poezji eksteriorystycznej jako oficjalnej poezji rewolucji sandinistowskiej.

c) Idea wspólnoty w różnych okresach pisarstwa Cardenala może być definiowana pewnymi modelami poznawczymi, które nazwałem znakami: istnieje więc koncepcja spod znaku Chrystusa, Marksa i Don Kiszota. Ten ostatni model, w nawiązaniu do rycerskości św. Ignacego z Loyoli związanej z błędną rycerskością bohatera Cervantesa, stał się dla mnie impulsem do przestudiowania idei Arkadii przedkolumbijskiej u poety nikaraguańskiego. **Wzorem Jacka Bolewskiego SJ**, tak jak Ignacy jest Don Kiszotem Kościoła, tak idea odkrywania i dowartościowania dawnego modelu społecznego na etapie „indiańskiej” poezji, jest – moim zdaniem – widoczna u Ernesta Cardenala. Stąd ostatni rozdział zatytułowałem właśnie w nawiązaniu do znaku Don Kiszota, inspirując się samymi odwołaniami poety do

społeczeństw tubylczych Ameryki, a także do Owidiusza, Rousseau i idei Królestwa Bożego mającego swe twórcze przetworzenie w teoriach Pierre'a Teilharda de Chardin, bardzo często – i ze znawstwem – cytowanego w poezji Cardenala, zwłaszcza w jego *Cántico cósmico*.

d) Za nowe uważam też uwspółcześnienie i postawienie w perspektywie bardziej zrozumiałej dla czytelnika z Europy Środkowej samej twórczości Ernesta Cardenala. Uważam, że oprócz bycia poetą, autor ten jest **wytrawnym teologiem** i domagam się, aby ten wymiar nie został zatracony w analizach jego twórczości. Cytuję wielu teologów (i teologów wyzwolenia, zwłaszcza takich, jak: Gustavo Gutiérrez, Leonardo i Clodovis Boffowie, José Tamayo Acosta, Giulio Girardi, Pedro Casaldáliga, Jon Sobrino, Ignacio Ellacuría, Hugo Assmann, Enrique Dussel), których **czytelnik czeski** i polski może nie znać. Przypominam postać papieża Franciszka w kontekście wypowiedzi samego poety i przybliżam bolączki współczesnego Kościoła, o których czyta się u Cardenala. W sumie, model Kościoła proponowany przez argentyńskiego papieża wydaje mi się bliski postulatowi samego Cardenala, a jego (papieża) próba dialogu z teologami wyzwolenia powoduje unormowanie perspektywy teologicznej całej Ameryki Południowej. Papież Franciszek jest bowiem w pewnym sensie (spóźnionym?) ideałem teologa dla Ernesta Cardenala. Elementy teologiczne, jak zauważam, odgrywają niebagatelną rolę w zrozumieniu tekstów księdza Ernesta i brak wiedzy teologicznej raczej utrudnia dobre zrozumienie jego przesłania, podobnie zresztą jak brak należytej wiedzy o marksizmie i próbach łączenia marksizmu z chrześcijaństwem (Leonardo Boffa, Porfirio Mirandy, Enrique Dussela, Gustavo Gutiérreza i innych).

e) Poezja i proza Nikaraguańczyka wiążą się ściśle z potrzebą dawania świadectwa na wzór proroków ze Starego Testamentu i Jezusa-kaznodziei z *Ewangelii*. Z tego też powodu ten poeta nikaraguański jest uważany za mistyka, proroka i ucznia Chrystusa-buntownika, podobnego zresztą do Jana Chrzciciela. Twórczość Cardenala ma zatem walor bardzo praktyczny, a założona przez niego wspólnota monastyczno-artystyczna na archipelagu Solentiname daje temu wyraz. Nie można zatem, jak miemam, oddzielić całkowicie idei zawartych w poezji tego poety od działalności wspólnoty w Solentiname. Komuna ta i twórczość eksteriorystyczna to jakby naczynia połączone: *contemplata aliis tradere* – to, co medytowane i przeżyte w tej „kuźni” wiary, odnajduje swój wyraz w tekście poetyckim.

f) W pewien sposób kwestionuję rozpowszechniony wśród krytyków pogląd o „mistycyzmie” Ernesto Cardenala. Powołując się na przykład św. Jana od Krzyża, którego zresztą ten poeta czyta z nieustającą pasją, wykazuję, że mamy tu do czynienia raczej ze specyficznym pojęciem „uświęceniem”, a idea świętości służy Cardenalowi także do budowania idei wspólnoty, o czym zresztą piszę w rozdziale 6.5., gdzie odkrywam istnienie specjalnego panteonu „świętych” w panamerykańskiej wspólnocie wyobrażonej rewolucjonistów kubańskich i sandinistowskich. Idea świętości i świętych obcowania, potrzebna wierzącym, jest podawana często w tekstach Cardenala procesowi mitologizacji i wpisuje się poniekąd w model „człowieka mitycznego” (*el hombre mítico*). Pojęcie to przejmuję chętnie od Pedra Trigo, który za „ludzi mitycznych” uważa na przykład niektóre postaci z *Syna człowieczego* Augusto Roa Bastosa. Dla Ernesta Cardenala, Chrystus i prorocy Starego Testamentu głoszą to, co wieki później wyrazili Marks, Fidel i Mao. W związku z tym należy – jak miemam – czytać tego „proroka” z Solentiname zawsze w kontekście marksistowskim, chrześcijańskim oraz sandinistowskim, biorąc pod uwagę uwarunkowania kulturowe Ameryki Środkowej oraz

zostawiając na boku perspektywę eurocentryczną z innym (leninowskim) wyobrażeniem komunizmu.

Poezja Cardenala wpisuje się w **kult znanych buntowników** i właśnie **bunt**, podobnie zresztą jak u Roa Bastosa w jego powieści *Syn człowieka* (o czym pisałem w mej pracy doktorskiej, która, w skróconej wersji, ukazała się drukiem w 2015 roku nakładem Wydawnictwa WSF we Wrocławiu), jest podstawowym walorem człowieka, jeśli ten ma przejść do historii. Poezja Cardenala czerpie wiele ze wzorców takich buntowników, jak Jezus, Don Kiszot, Fidel Castro, Ernesto *Che* Guevara, Mao Tse Tung, Lenin i César Augusto Sandino. Marksizm dla tego poety stanowi bowiem przedłużenie chrześcijaństwa; jest najlepszym sposobem zapewnienia dobrej przyszłości społeczeństwom i wolności, ponieważ – dla księdza Ernesta – walka klas to przykład sprawiedliwej walki o wyzwolenie społeczne. Cardenal uwidacznia się w swej twórczości jako uczeń Thomasa Mertona, Fidela Castro i wierny zwolennik Sandina, dokonując przemieszczenia wszystkich tych perspektyw w swej teologii (potępionej przez Kościół) i twórczości literackiej. We wszystkich swych działaniach i pismach Ernesto Cardenal broni przede wszystkim człowieka uciśnionego, torturowanego i zagłuszanego. Jest twórcą postawy solidaryzmu mimo wszystkich okoliczności i panujących reguł i ideę tę wplata w literaturę.

Szczegółowe informacje o tematach poruszanych w książce przynosi spis treści (ponieważ monografia napisana jest w języku hiszpańskim, spis treści został przetłumaczony na język polski):

Podziękowania

Prezentacja

I. ZAŁOŻENIA

1. KONTEKST TEOLOGII WYZWOLENIA

1.1. Początki, etapy i autorzy

1.2. Podstawowe koncepcje

1.2.1. *Koinonía*

1.2.2. Wspólnota podstawowa

1.2.3. Wyzwolenie

1.2.4. Królestwo Boże

1.2.5. Opcja na rzecz ubogich

2. KONTEKST HISTORYCZNO-SPOŁECZNY LATYNOAMERYKI

2.1. Marksizm. Filozofia stosowana

2.2. Rozwój – Zależność

2.3. Nikaragua – Kontekst geopolityczny

3. ERNESTO CARDENAL, MIĘDZY DARÍO A SANDINEM

3.1. Ernesto Cardenal i jego współcześni

3.2. Eksterioryzm

3.3. Wyznaczniki twórczości Cardenala

II. PROJEKTY WSPÓLNOTOWE W PISMACH ERNESTA CARDENALA

4. WSPÓLNOTA KOŚCIELNA. ZNAK CHRYSYTA

4.1. Doświadczenie eklesjalne Ernesta Cardenala

4.1.1. Od nawrócenia do "mistycyzmu"

4.1.2. Thomas Merton i wspólnota trapistów

4.1.3. Obraz Boga

4.2. Instytucja Kościoła w kryzysie

4.2.1. Sojusz z władzą

4.2.2. Bogactwo

5. WSPÓLNOTA Z SOLENTINAME. SPEŁNIONE PROROCTWO

5.1. wspólnota chrześcijańsko-marksistowska

5.2. Zasady

5.3. Praktyka

6. WSPÓLNOTA WOJOWNIKÓW. ZNAK MARKSA

6.1. Ernesto Cardenal, rewolucjonista

6.2. Rewolucja jako akt wiary

6.3. Zastosowanie praktyczne

6.3.1. Forma

6.3.2. Treść

6.4. Wspólnoty rewolucyjne

6.4.1. Partyzanci nikaraguańscy

6.4.2. Zwolennicy Castro

6.4.3. Sandiniści

6.5. Poczet świętych rewolucyjnych

6.5.1. Świętość, heroizm, kult

6.5.2. Sandino

6.5.3. 'Che' Guevara

6.5.4. Tandem 'Che' – Fidel

6.5.5. Camilo

6.5.6. Rugama

6.5.7. Inni

6.5.8. "Święci polityczni"

7. WSPÓLNOTA ESCHATOLOGICZNA. ZNAK DON KISZOTA

7.1. Utopie Ernesta Cardenala

7.2. Droga Don Kiszota

7.3. Arkadia

7.4. Komunizm i Królestwo Boże

7.4.1. Komunizm

7.4.2. Królestwo Boże

7.4.3. Nikaragua, Ziemia Obiecana

7.5. Jedność kosmiczna i eschatologiczna

EPILOG. ERNESTO CARDENAL, PROROK BŁĄDZĄCY

Bibliografia
Indeks nazwisk
Resumen
Summary
Resumé
Podsumowanie

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

U podstaw mojego zainteresowania się językiem hiszpańskim i literaturą hispanoamerykańską jest półroczny pobyt w Boliwii (1996) i dwupółroczny pobyt w Paragwaju (1997-1999), w ramach programu *Overseas Training Program* w Zgromadzeniu Słowa Bożego. Mogłem *in situ*, w sposób dogłębny i korzystając z pomocy bibliotek i doradztwa przyjaciół w Asunción, a zwłaszcza znanego filologa i wykładowcy Miguela Ángela Fernández, poznawać literaturę paragwajską, która stała się potem moim ulubionym tematem na wiele lat. U profesora Bartomeu Melià mogłem dwukrotnie odbyć kursy inkulturacyjne dotyczące kultury guaraní, zaś osobiste spotkania z profesorem Piotrem Nawrotem SVD w Boliwii pozwoliły mi nakierować moją uwagę na redukcje paragwajskie. Odbyte w latach 1999-2002 studia filologiczne (studia awansem: pięcioletnie studia odbyłem w ciągu 3 lat) na romanistyce Uniwersytetu Wrocławskiego pozwoliły mi rzetelnie poznać całą literaturę hiszpańską i latynoamerykańską, o których, przebywając w Ameryce, miałem nie do końca ukształtowane pojęcie.

Owocem moich zainteresowań była praca magisterska, powstała pod kierunkiem dr. Zygmunta Wojskiego w oparciu o roczniki czasopism literackich z Asunción (głównie dodatek literacki do *ABC Color*), w której zajmowałem się obrazem literatury paragwajskiej końca dwudziestego wieku, jaki rysował się w oparciu o teksty dotyczące literatury lokalnej a publikowane w lokalnej prasie. Na Wydziale Filologicznym UW r napisałem i obroniłem w styczniu 2008 roku pracę doktorską, w której zawarłem moje doświadczenia i obserwacje z lektur polskich tłumaczeń Augusto Roa Bastosa. Promotorem tej pracy doktorskiej był. dr hab. Wojciech Soliński, prof. UW r. Problematyce kultury paragwajskiej (i boliwijskiej) poświęciłem szereg artykułów popularno-naukowych, które ukazały się w miesięczniku *Misjonarz* i w prasie lokalnej (5). W miesięczniku *Odra*, jeszcze w czasie studiów, opublikowałem w 2002 roku pierwszy w Polsce artykuł o Josefinie Plá, by potem, już w czasie studiów doktoranckich, zająć się pisaniem recenzji (5) i artykułów naukowych (3). Od 2008 roku, gdy zatrudniony jestem na stałe w Katedrze Romanistyki Uniwersytetu Ostrawskiego (Czechy), aktywnie rozwinąłem moją działalność pisarską. Szczególnie cennymi spośród moich artykułów są dwa teksty, będące zmienionymi i zaktualizowanymi fragmentami mojej pracy doktorskiej, opublikowane w kwartalniku *Ameryka Łacińska*, a dotyczące obrazu Paragwaju w Polsce („Obraz Paragwaju w Polsce w konfrontacji ze źródłami hispanistycznymi. Główne tematy”, 44 strony) i recepcji polskiej twórczości Augusto Roa Bastosa („Recepcja twórczości Augusto Roa Bastosa w kontekście polskiego boomu [nawiązania i interpretacje]”, 46 stron). Sądzę, że to pierwsze tak obszerne

opracowania na ten temat w Polsce, liczące po kilkadziesiąt stron i docierające do grupy polskich specjalistów problematyki latynoamerykańskiej. Podobnie cenny w moim pojęciu jest jeden artykuł opublikowany w *Estudios Hispánicos*, czasopiśmie znajdującym się na międzynarodowej liście pism ERIH.

W sumie pod doktoracie, w ciągu 7 lat mojej pracy na Uniwersytecie Ostrawskim opublikowałem 20 artykułów i trzy dalsze są złożone do druku na Słowacji i w Polsce. Dla celów popularyzatorskich – i wychodząc naprzeciw studentom ostrawskim, którzy nie posiadali wówczas odpowiedniego materiału do studiów – zredagowałem i napisałem oraz wydałem drukiem w 2011 roku dwa skrypty (antologię i podręcznik literatury hispanoamerykańskiej, odpowiednio 296 i 88 stron, z numerami ISBN).

Omówiona wcześniej monografia *Anarquistas y esclavos...* jest jednym z kolejnych ogniw w moich poszukiwaniach i badaniach dotyczących literatury paragwajskiej. Stanowi jakby etap kończący moje 15-letnie lektury i analizy utworów autorów paragwajskich. Nowym polem badawczym, jakie odkryłem dla siebie w Ostrawie, jest twórczość Ernesta Cardenala, któremu poświęciłem moją drugą, omówioną wyżej, monografię. Zawiera ona wiele z moich własnych obserwacji Kościoła latynoamerykańskiego i z lektur nowicjackich czy rekolekcyjnych, zwłaszcza Thomasa Mertona. Ta druga książka także niejako zamyka pewien mój etap życia i podsumowuje poniekąd moje bezpośrednie doświadczenie wspólnoty zakonnej (7 lat spędziłem jako zakonnik werbista w Polsce i Ameryce) i kościelnej. Moje obie książki-monografie są wydane w Czechach i **dla potencjalnego czytelnika czeskiego**, ale również śmiało można polecić je czytelnikom Europy Środkowej i Wschodniej. Ponadto, w 2015 roku Wydawnictwo Wyższej Szkoły Filologicznej we Wrocławiu wydało mi w formie książki monografię będącą skróconą wersją mojego doktoratu. W sumie mogę podkreślić, że jestem autorem **5 samodzielnych książek** posiadających kod ISBN: trzech monografii i dwóch podręczników.

Oprócz tekstów naukowych i popularyzatorskich, publikowałem zestawy wierszy, a ukoronowaniem tej działalności była pierwsza nagroda w XXV Ogólnopolskim Konkursie Poetyckim „Jesienna Chryzantema” organizowanym przez Civitas Cristiana w Płocku za cykl 5 wierszy paragwajskich oraz wydanie mojego tomiku poetyckiego pt. *Rozmowa w deszczu* w 2013 roku w Krakowie. W sumie, od 1995 roku opublikowałem: 5 książek, 6 rozdziałów w książkach naukowych, 24 artykuły w różnych pismach naukowych i popularnych, 9 recenzji naukowych, zaś 3 zostały przyjęte do druku: w Polsce i na Słowacji. Dołączam stosowne dokumenty.

6. Tłumaczenia

Jestem też autorem szeregu tłumaczeń książek naukowych z języka hiszpańskiego na polski. Dla klaretyńskiego, katolickiego Wydawnictwa Palabra dokonałem tłumaczenia komentarzy biblijnych do ksiąg prorockich Starego Testamentu (F. E. Cisterna [red.], *Powolałem proroków spośród jego synów. Księgi prorockie*, 2004), zaś dla poznańskiego wydawnictwa karmelitów bosych Flos Carmeli dokonałem tłumaczenia trylogii poświęconej Edycie Stein (S. Fermín, F. Javier OCD: *Edyta Stein. Cz. 1. Życie*, 2009; *Edyta Stein. Cz. 2. Pisma*, 2009; *Edyta Stein. Cz. 3. Nauka*, 2012), która jest ważną pozycją na rynku wydawniczym teologicznym. Tłumaczenia te znajdują się w zbiorach bibliotecznych większości instytutów

życia konsekrowanego i na wydziałach teologicznych w Polsce i często są używane przez środowiska związane z polską refleksją teologiczną. Dodatkowo, dla Flos Carmeli, przetłumaczyłem książkę z dziedziny psychologii na temat św. Teresy od Dzieciątka Jezus (L. J. González, *Psychologia św. Teresy z Lisieux, Doktora Kościoła. Strategia rozwoju dla każdego*, 2007).

7. Udział w konferencjach

Uczestniczyłem w 10 konferencjach i sympozjach krajowych i zagranicznych. Zorganizowałem na macierzystej uczelni 10 konferencji naukowych w Katedrze Romanistyki. Jestem odpowiedzialny za zorganizowanie każdego roku konferencji studenckiej w święto Jana Amosa Komeńskiego. O moich publikacjach piszę szczegółowo w dołączonym życiorysie (punkty 5-9) oraz w osobnym zestawieniu publikacji naukowych.

8. Uczestnictwo w projektach

Uczestniczę i uczestniczyłem w trzech projektach: 2 z nich w Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu i obecnie 1 na Uniwersytecie Ostrawskim. Ten ostatni dotyczy obecności ideologii w literaturze latynoamerykańskiej i w jego ramach powstanie w 2016 jedna monografia zbiorowa i 4 artykuły we współpracy ze studentami. Dołączam stosowne dokumenty.

9. Działalność dydaktyczna i opieka promotorska

- Zgodnie z wyszczególnieniem w życiorysie (pkt. 13) i odpowiednią dołączona listą, w czasie zatrudnienia na Uniwersytecie Ostrawskim prowadziłem seminaria, wykłady bądź ćwiczenia w Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu i na w IFRom Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Na Uniwersytecie Ostrawskim wypromowałem lub jestem promotorem 51 prac licencjackich i magisterskich, zaś we wrocławskiej WSF – 6 prac licencjackich. W trakcie realizacji jest 7 prac magisterskich, których jestem promotorem. Dołączam stosowne dokumenty i listy.
- W dniach 18-20 listopada 2015 roku – w ramach programu Erasmus + – odbyłem w Katedrze Romanistyki Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy (Słowacja) cykl wykładów z historii literatury latynoamerykańskiej. Przeprowadziłem tam kompletny przegląd najważniejszych zjawisk i postaci tej literatury od początków do końca XX wieku, w ramach przedmiotu obowiązkowego.

10. Plany naukowo-badawcze

Maksymilian Drozdowicz, AUTOREFERAT

- Wydawnictwo WSF we Wrocławiu (we współpracy z Uniwersytetem Ostrawskim) zgodziło się opublikować cykl moich (głównie wydanych w Czechach i na Słowacji) artykułów naukowych poświęconych literaturze Paragwaju w formie książkowej. Planowane prace wydawnicze rozpoczną się na początku 2016 roku, a druk będzie możliwy w tymże roku. Książka ta (około 200 stron) będzie zawierać 15 artykułów w języku hiszpańskim, ułożonych w poszczególne rozdziały. Roboczy tytuł: *Quince ensayos de la literatura paraguaya*. Celem tej publikacji jest uprzystępnienie tematyki paragwajskiej polskiemu i czeskiemu czytelnikowi-hispaniście oraz ukazanie tego kraju jako miejsca powstawania interesującej literatury. Książka ta jest już gotowa w rękopisie i oczekuje na recenzje.
- Na 2016 rok planuję wydanie w Ostrawie wspólnej monografii (wraz z doktorem Janem Mlčochem) na temat obecności ideologii w literaturze hispanoamerykańskiej. Omówiona zostanie pod tym kątem twórczość takich autorów jak: Vargas Llosa, Cortázar, Mariátegui, Galeano, Cardenal, Arguedas, Carpentier, García Márquez. Publikacja ta możliwa jest w ramach wspomnianego projektu uniwersyteckiego. Roboczy tytuł: *Ideando. Busquedas ideológico-literarias en Hispanoamerica*. Monografia ta stanowić ma uwieńczenie projektu uniwersyteckiego, którego jestem kierownikiem naukowym, a w którym uczestniczą też wybrani studenci.
- Własne odkrywanie dalszych implikacji ideologiczno-doktrynalnych w literaturach niektórych mniej znanych Polakom krajów (Peru, Gwatemali, Boliwii, Salvadora i innych). Ciekawym wyzwaniem jest twórczość Roberto Arlta.
- Chcę zrealizować tłumaczenie prawie 1000-stronicowej *Autobiografii* św. Antoniego Marii Klareta, zamówionej przez Wydawnictwo Misjonarzy Klaretynów Palabra. Termin zakończenia pracy to koniec 2016 roku.
- Dalsze badania związane z implikacjami ideologicznymi w literaturze. Tutaj wyzwanie stanowią dla mnie szczególnie Eduardo Galeano, José Carlos Mariátegui, Julio Cortázar, czy – ostatnio – Roque Dalton. Na bieżąco zdobywam i czytam kolejne pozycje tych autorów, wykorzystując zwłaszcza czas długich podróży do Czech, do mojej Alma Mater.

Ostrava, 2.6.2015

